

Villu Kõve
Riigikohus

Teie 07.02.2025 nr 5-25-1/3

Meie 05.03.2025 nr 2-8/25-8/2

Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve
asja nr 5-25-1 kohta

Austatud esimees

Riigikohus pöördus 07.02.2025 kirjaga nr 5-25-1/3 Riigikogu poole arvamuse saamiseks. Kirjas selgitati, et Tallinna Halduskohus tunnistas 10.01.2025 oma otsusega haldusasjas nr 3-24-695 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata kalapüügiseaduse § 56 lõiked 3 ja 4 osas, milles need ei võimalda Põllumajandus- ja Toiduametil teha otsust jätta kehtivate vääртеokaristuste olemasolu korral püügiõiguse vähendamise meede kohaldamata.

Teie kiri suunati vastamiseks maaelukomisjonile, kes arutas seda küsimust oma istungil 18.02.2025 (protokoll). Komisjon kuulas ära Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi, Keskkonnaameti ning Põllumajandus- ja Toiduameti esindajate seisukohad.

Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi (REM) esindaja leidis, et kui kalapüügiloa alusel püüdev kalur (kes ise ei ole ettevõtjast loa omanik) tabatakse keeluajal või keelualal kala püüdmis, on ilmnenu selgelt vääртеo tunnused ja vääртеomenetlus tuleks algatada nii füüsilise isiku (st kaluri) kui ka juriidilise isiku (st loa omaniku) suhtes. Kuna vääртеomenetluses ei ole vääртеost osavõtt karistatav, oleks vääртеo tunnuste ilmnemisel juriidilise isiku suhtes just eraldi vääртеomenetluse algatamine igati põhjendatud. Algatamine ei pruugi igal juhul lõppeda süüdimõistva vääртеo otsusega, kuid sel juhul oleks juriidilisele isikule kui menetlusalusele isikule tagatud kõik talle vääртеomenetluse seadustikus ettenähtud õigused.

Juriidiline isik, kelle loa alusel toimub püük, peab tagama selle, et tema nimel või tema kontrolli all tegutsevad mistahes isikud ei paneks juriidilise isiku huvides või tema õiguslikke kohustusi rikkudes toime süütegusid. Karistusseadustiku § 14 lg 1 p 2 sätestab, et juriidilist isikut karistatakse ka sellise tema huvides või tema õiguslikke kohustusi rikkudes toime pandud teo eest, mille paneb toime mistahes isik juriidilise isiku puuduliku töökorralduse või järelevalve tõttu.

REMi esindaja leidis, et kalapüügiseaduse (KPS) § 56 lõige 3 ei ole imperatiivne norm. Kui ilmnevad erakorralised asjaolud (näiteks laeva kaptenile või kalurile on makstud konkurenti poolt altkäemaksu rikkumise toimepanemise eest ja see on tuvastatud), saab Põllumajandus- ja Toiduamet (PTA) seda enne haldusmeetme kohaldamise otsustamist arvesse võtta.

Keskkonnaameti (KeA) esindaja tõi välja, et väärteomenetluse läbiviimisel saab lähtuda üksnes väärteomenetluse ja kriminaalmenetluse seadustike sätetest. Väärteomenetluses on menetlusosalisteks menetlusalune isik ja tema kaitsja. Säte on imperatiivne ja kohtuväline menetleja ei saa menetlusosaliste ringi laiendada. Menetlusalune isik on füüsiline või juriidiline isik, kelle suhtes on alustatud väärteomenetlus. Väärteo puhul on karistatav üksnes teo täideviimine. Kui KeA avastab keelatud ajal või kohas püügivahendi, tuvastatakse esmalt püügivahendi omanik, võetakse elektroonilisest jälgimissüsteemist välja tema kalapüügilaeva liikumised ning kui elektroonilise jälje põhjal on alust arvata, et püügivahendi omanik paigaldas püügivahendi püügile, alustatakse tema suhtes väärteomenetlus ja kutsutakse ta menetlusalusena välja. Ehk KeAl on väärteotoimikus tõendid (sündmuskoha vaatluse protokoll, väljavõte *FleetComplete* keskkonnast kalalaeva liikumise kohta, kalapüügiload, millele see kalur märgitud on, väljavõte sadamasse saabumise eelteadetest jms), mis viitavad, et antud püügivahendi paigaldas ja sellega püüdis kala konkreetne isik.

Juriidiline isik vastutab seaduses sätestatud juhtudel teo eest, mille on tema huvides või tema õiguslikke kohustusi rikkudes toime pannud:

- 1) tema organ, selle liige, juhtivtöötaja või pädev esindaja või
- 2) mistahes isik punktis 1 nimetatud organi või isiku korraldusel või juriidilise isiku puuduliku töökorralduse või järelevalve tõttu.

Kui eespool nimetatud isik ei ole ühtlasi ka kalapüügiloo omanik või juriidilisest isikust kalapüügiloo omaniku seaduslik esindaja ja ta ei ole ka juriidilise isiku töötaja töölepingu seaduse tähenduses, ei viita ükski toimikus olev tõend, et ebaseaduslik kalapüük toimus kalapüügiloo omaniku survestatamisel, korraldamisel või vaikival heakskiidul. Juhul, kui kalur ülekuulamisel tunnistab, et tema tegevust koordineeris kalapüügiloo omanik, oleks KeAl tõend ka juriidilise isiku vastu ja võimalus kalapüügiloo omanik menetlusalusena välja kutsuda.

Põllumajandus- ja Toiduameti esindaja jäi seisukohale, et KPS § 56 lõige 3 on imperatiivne ega võimalda kaalumist haldusmeetme kohaldamise osas.

Komisjon pidas oluliseks välja tuua, et kalapüügiseaduse muutmise seaduse eelnõu 136 SE menetlemise ajal Riigikogus leidis juhtivkomisjoni istungitel korduvalt käsitlet küsimus, kas PTAI on kaalutusõigus püügiõiguse vähendamisel, kui kalapüügiloo omanikul või tema loa alusel kala püüdnud kaluril või kaptenil on kaks kehtivat väärteokaristust kalapüügi nõuete tõsiste rikkumiste eest. Komisjoni aruteludest selgub, et kaalutusõiguse andmist PTAl peeti vajalikuks eelkõige olukordades, kus väärteokaristused on tingitud näiteks konkurendi pahatahtlikust käitumisest (sabotaaž). Seega seadusandja tahe õigusakti kehtestades oli PTAl teatud olukordades kaalutusõigus anda. Samas oli ja on komisjon seisukohal, et püügiloo omanik peab tegema kõik endast oleneva, et tema loa alusel tegutsev isik ei paneks toime tegu, mis on käsitletav kalapüügi nõuete tõsise rikkumisena. Püügiloo omanik võib keelduda kalapüügiõiguse andmisest isikule, kes paneb toime teo, mis kahjustab loa omaniku huve. Kui loa omanik otsustab anda õiguse kalapüügiks enda loa alusel, siis peab ta olema valmis ka kaasvastutuseks tema loa alusel tehtud rikkumiste osas.

Kalapüüginõuete rikkumiste menetlemine kuulub KeA pädevusse. Komisjon asus seisukohale, et PTA ei saa asuda haldusmeetme kohaldamise aluseks olevaid KeA väärteomenetlusi kontrollima.

Kui Riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses nõustub Tallinna Halduskohtuga ning leiab, et KPS § 56 lõiked 3 ja 4 on vastuolus põhiseaduse §-ga 14, kaalub maaelukomisjon nimetatud normide täpsustamise vajadust.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Urmas Kruise

esimees